

b

10

Losea.

1

Xe ngwana a tswile ka ngwakong xa ka kôle ke batho ba xo bôna
 kxwedi, o kakôlwa ka bakxekolo, kudu matswale wa mosadi le moledi
 wa xaxwe. Xe motlo wa xo bôna kxwedi a nyaka xo mo kakôla o tsoxêla
 xo mmaxwê ngwana e sa le xosasa le xo hlapa a sešo a hlapa, a fihla
 a ipolêla dibê tsa xaxwê, byale a mo kakôla ka moka xc bôna ba dira
 byale byale xore ta se ke ba xomisa ngwana. Xe mmaxwê a e ya
 byaleng o sepela a tswere sekxêro sa xaxwê, xa a swanêla xo nwa ka
 tše di nwa ke batho ka moka ka xobane ya naxo le mmaxwê a ka
 se mo tsele. Mmaxwê ngwana o swanetše xo dula thokô ka baka la
 xore mosadi wa swêle a ka xoma ngwana le xe a na le dilô tsa xaxwê.
 Thari ya ngwana xa e nyake xore a e bexe fase, le xe mmaxwê ngwana
 a mo šošotše le yôna xa e nyake xore motho e mongwê le e mongwê a ka
 e swarela. Dithari ba di dira ka mokxopha wa pudi le ya dithwene.

2

Ke šetše ke hlalositše xore ngwana wa pele ba hlaba pudi ya šokwa
 ke ramoxolo xoba rangwane. Xe e le thowana o bexa malome a xaxwê
 a kokona hlôxo ya pudi a napa a šoxa lethari ya motloxolo. Ea
 e ritêla ba tšela byôko byale ya šoxiwa, xe e budule ba setla maral
 a xomo ba roxella a mane ke metswa. Lebaka la selemo mo xo fiša
 ba hlanolla thari ba mmaxwê ka mo xa mokxopha xa byôya xwa ya ka
 kxakala, byale marexa xa byôya xo ya kateng. Metswa ya ka fase o
 e tlêma dimpa, ya ka kxakala motswa wa ka letsoxong la sesadi o tla
 ka lehwapeng, wa ka letsoxong la setona o tla maxetleng, byale
 e blakana mahubeng ke moka o peputše ngwana. Xe mmaxwê a mo šošotše
 metswa ya ka xodimo ka moka o swanetše xo tlêmella dinokeng, le
 ya dithwene le yôna ba no šoxa ka xo tswana, fêla yôna kudu hlôxo
 ya yôna xa e lewe, ba dira mapôto xe ba iša mokxopha xo mošoxi.
 Xe ngwana e sa le e monyana mmaxwê o swanetše xo mmaxwê ka thari
 a sepela le ngwana kantle le lebaka la xo lema, xona o sepela le
 moledi fêla xe a ka kwu a lla ka matla o swanetše xo mo iša mowe
 a lemoxo xona

- 3
 xore a mo mamiše le xo mo leša dijô, ka moraxo a mo pèpule a e xo
 raloka naš, mmaxwê a šale a lema. mmaxwê ngwana o sepela le dijô
 tša ngwana a rwele ka sethepana a huduwile e le mapôto, xe mmela o
 se xôna o sepela le lekxakxo la boušwa. Ka lekxakxo xe a mo leša
 wa thô: a a bo setla pele a xôna a bo tswêla ka xanong xa ngwana,
 byale byale xo fihlêla ngwana a hora, byale mmaxwê a mo latwa
 melomo. Mapôto xe a mo leša o thêla seatleng la setona a mo
 swara ka fase xa seledi ke moka a rakela dijô ka monwana wa tsoxô
 la sethadi xo fihlêla a hora, a mo latswa melomo ka leleme xe a
 feditše xo mo leša wa mo mamiša. Xe e le ngwana waletêpa le xe
 a lle o no kwa a lla byale moledi a leka kudu xo mo homotša a épé-
 la dikôša a re ngwana wa bo-mme homola, a-e-we-uwe mmaxo wa tla o sa
 ile xo epêla merêpa, empa le xe xo le byale yaba xa xo thuse selô
 xofihlêla mmaxê a leša le jepe, a ala thari a rôbala naš fase,
 a mo mamiša letsôxô le lengwe a mo šikinyêtsa xabotse xore a
 bêukomele, yowe ke ngwana wa letêpa, mohlomongwê o abetswe mmaxwê
 4
 xoba papaxwê fêla xore o abetswe mmaxwê o tla kwa mmaxwê a re ngwana
 wa mosadi yo wa tswenya xe abetše papaxwê o tla kwa a re, ngwana
 wa monna yowe xoba ngwana wa mošemanyana yo o loya ka yêna, xoba
 ngwana wa mmamokôkônono. Mohlomongwê o no roxa monna xanthe ngwana
 ke wa sehlotlolo fêla a ka se ke a roxa sehlotlolo xore ke wa
 sehlotlolo o tla no bôna ka mokwa o a mo hlôkômêlaxo ka ôna, le xe
 mo rata o mo nyaka xo feta wa monna wa xaxwê, ka nyake a ka lla
 sebaka se setêlêle kxathe wa monna wa xaxwê a na taba naš, le xe a
 ka lla ka mokwa mang le mang a pikuloxa fase byang le byang o lete-
 tše wêna papaxwê xore o bolabole a xo roxê. Byale xo na le kôpêlo
 e nêwê o kwa ba re, ngwana wa motlabo xoba wa xoba ke hlaba ke
 metlwa xa ke nyakêla yêna, wa monna xa babe re lala re raxa lebôto.
 Ka moswanyana o mongwê le o mongwê ngwana wa hlapišwa ka metsi a
 xo ruthêla basadi ba hlôkômêla le ka mabanyana ba mo hlapiša, xe a
 rôbala ba mo tiêmêlla mala i a xore a fapoxêle xo ôna. Mosadi wa
 sethaxa xe a o kwa xore ngwana o fapoxile wa tsoxa a mo hlakola,
 ba bangwê le xe ba ekwa xore o fapoxile

5 ba no rôbala ⁹ko fihlêla bo esa, ka ⁹xobane mafapoxa a no ruthêla ⁹xe a sa thôma ⁹ko fapoxa, mafê¹along a tonya ⁹xe ngwana a ekwa ⁹ko tonya wa lla, ⁹xe wêna monna o ka no kwa borutho bya ⁹mmaxwê wa se ke wa mo ômanyana, a ka se ke a tsoxa le yêna o kwa borutho bya ⁹xaxo. ⁹xe mmaxo ngwana a se na lekxatô, ba ya makeng ya mo alifa, a thoxolla mats'ele ⁹xore a be le mokxatô ⁹xe di ka ala ba mo ⁹xamêla mats'ela a dipudi. Moledi ⁹xe a bôna ⁹xore ngwana o hlalefile o mo ruta ⁹ko dula, ba tšea dikobo ba mo tatela ka ⁹xôna mola ba mo dudišitše, ka moraxo o mo swara ka ⁹tsôxô a mo dira ntêti (⁹ko mo sipidiša), kudu o mo dira mola a bôna ⁹abula. ⁹xe tliilo thôma ⁹ko sepela o sepelêla thateng ka ⁹xobane o sepela a ewa, a tsoxa kudu o ~~sepela~~ a ewa ka ⁹maraxo fêla a wa ka melo o le se ke la mo lebêlla ka ⁹xobane a ka lla e rata ⁹xore la lebêlla thokô a ka se ke a lla. Ka lôna lebaka le la mo a ⁹ithuta ⁹ko sepela, moledi wa ⁹xaxwê le ⁹mmaxwê wa mo tseba o ⁹thekxa kudu o rata motho wa ⁹ko mo hlôkômêla kudu ⁹xoba le mollong a ka no wêla, o ba le dithô kudu re ⁹xola re hlakile. ⁹xe a šetše a sepela ka noši byale o ⁹kxôna ⁹ko raloka le

6 bana ba bangwê. Ka lôna lebaka le ngwana o na le malwetši a mangata, kyale ka bolwetši bya dithabeng, ⁹naxôma, ⁹phoxô, ⁹sektaxane, ⁹maxaba. ⁹naxôma le phoxô ke šetše ke hlalošitše ⁹xore a alafiwa byan, maphêphêng a ke a rometšexo. Dithabeng. Ke bolwetši bya ⁹ko alafiwa ka dinala ⁹xoba lerapô la dithšwenyana tše dinyana. ⁹xore ke byôna o bôna ⁹xe a ponyaponyetša le ⁹ko šotra dinala.

⁹Sektaxane. Ke bolwetši bya diše byale byôna bo alafiwa ka le-tsoku ba mo tlotša mmele ka moka wa fumana e le yo mohubedu.

⁹Maxaba. Ke bolwetši bya mare o ba le mare a mantši ka ⁹xanonê. Byale byôna ba phasa badimong ⁹ko badimo mohlomongwê ⁹ko belaêla papaxwê le ⁹soxana ba phasa ka ina la ⁹xaxwê ba m mile maxabane le tsiba sa modimo, byale ba re hlowa a setloxo⁹lo sa ⁹xaxo šese ⁹xa se bone mothaba e ka molato keng, o belaêla ⁹ko bolabola nna rakxadi wa ngwana ke re dipelaêlo di fêle ditswiana tša ⁹xaxo di be le mothaba byale ka ba bangwê.

7

Mênô. Xe a thôma xo tšwa marini a hlohloa, wa bôna a no nyaka xo ngwaya ka moraxo mênô a mela. Mênô a a melaxo pele ke a maleba, fêla xe a ka mela a ka kakala ke lešêka ngwana yowe a loma motho xa a fôle, kantle le xore ba e ba falle mênô a xaxwê ba a alafe metho ka ôna. Ke sehlôla xale e be ba bolaya, mohlomongwê a bôna xore ke lešêka o leka ka matla xore a mo fihlê xo fihlêla a mela ka moka, batswadi ba lesoxana le mosadi bôna ba mmôna ke dikôma tša bana ba bôna, ~~me~~ ba mošate xe ba ka tšela ke molato, xe ngwana a xodile ba šitwa xo mmolaya ka baka la xore xa xo bohlatse mênô ka moka a hlakane. Ngwana o swanetše xo mela mênô a ka tlase yowe ke moka xa se noxa.

Maina. Bana ba réélwa maina ka mokwa o, lesoxana le beka mosadi, byale xe a belexile ngwana wa pele ya ba mošemanyana, leina o swanetše xo réélwa la papaxo lesoxana, xe e le ngwanenyana o réélwa leina la xaitšedi ya papaxo lesoxana, yowe dikxomo tša xaxwê di ileng tša tšea mmxwê lesoxana, byale byale ka maina a a dikxaitšedi, byale lesoxana xa le na le moratho wa mošemanyana a ba le ngwana wa mošemanyana o réélwa leina la moxolo wa xaxwê, byale ka Motantane ke wa pele moratho wa xaxwê ke Mpêréké, leina la ngwana wa Mpêréké ke Motantane. Byale maina a mangwê ba no rééla ka ^{dika} dirthe tšewe di ileng tša dirêxa xe ngwana a bêléxwa.

8

Maina a xo hlomphiwa xaxo o ke la papaxwe lesoxana ka xobane wêna papaxwe le mmxwê xoba motho e mongwê le e mongwê a ka se ke a roxa ngwana mmxwê lesoxana a ka xo kwêla bohloko a re o roxa monna wa ka, le xo lwa a ka lwa naxo dikxekolo tše dingwê le tšôna o kwa di re o roxa moxwêra wa rena. Xo na le maina a mangwê a bongwanangwako, ke xore mosadi o bêléxa ngwana byale a hwa, wa ka moraxo ba mo rééla leina la bongwanangwako, maina a mokuta owe, ke a : Thachla, Mathwene, Thwenyana, Mafôra, Modulathokô, Moilabatho le Mohwaaloba. Maina ana ke a mangata xaxolo. Maina ana Modulathokô, Mohwaaloba le Moilabatho ke xore batswadi ba bôna ba bêléxela fase, mohlomongwê xo hwêle bana ba bararo xoba ka bane byale xa tla xwa phela wa mafêlêlo ~~mafêlêlo~~

9 xodimo xoba we ba hweleng. Leina la motho e no ba leina ka le tee, byale matsatšing a bo lehono ke ngwana a kotše o ithēxa leina le lengwê ba re ke la Sekowa, byale ka Jim le bo John. Kxanthe leina la makxontho ke la xo tēlexwa le yēna, ka baka la xore le xe a hwale leina la xaxwê xa le hwe ba réela e mongwê xore ba se ke ba lebala. Xo hlompha ngwana xe o mmitša o re papa, byale batho ba bitša wēna papaxwê, ba re, papaxwe moilabatho, mmaxwê moilabatho, byale byale. Monna xe a bōna mosadi wa monna e mongwê xe a mo hlompha ke xore o swanetše xo mmitša ka ina la ngwana a xaxwê, xe a sena ngwana o mmitša ka sefane sa xabo, byale ka Mohwaaloba sefane sa xaxwê ke Mongale, o tserwe ke Motantane Lohlabe, byale monna e mongwê yo o swanetše xore ngwana Mongale a re wa araba, o ke o nthuše ka metsi le yēna monna o swanetše xo dira byalē ke hlomphanō. Mosadi le yēna o swanetše xore papaxwê mokēte xoba a xo hlomphe ka phôôfôlô e o binaxo yōna byale ka Monareng.

10 Thutō ya bašemanyana. Ba xutwa xore xe papaxwê a mmitša o swanetše a se ke a ré, ee, o swanetše xore tama xoba xore papa, xe e le mmaxwê o re mma. Ba ithuta xo bopa dikxomo ka matsopa, tše dingwê ba dira tša diphatê, byale mošemanyana e mongwê le e mongwê le mmata wa xaxwê ba di lwešanthea, byale e ngwê ya rôbēxa ke xore ya yola e fentše. Thutō e ngwe e thuta xo loxa difēpi, ba huma dinti ba di loxa ke tša xo xapa dikxomo. Ba reya difu, le bolēpa byōna le ba baxolo ba bo šomiša. Wipapadi tše ba di ralokaxo ke tšee: mokurête, kwele, xo kitima, xo katana, xo utamêlana, dintlwane, lekôti, xatlêlele.

Mokurête, ba ripa diphatê ba e pharola ya dira manthšarara a mane ba lokêla lešika ka xare xa manthšarara byale ba nyakêla thōxo xoba mexotswa ya faiê, ba di ripaxanyana yaba dithwelêmêtlana byale mošemanyana e mongwê le e mongwê a tswara wa xaxwê, ka moraxo xa mowe ba thōma xo epêla kōsa ba re mokurête-rête mokurête-rête ba hlaba thōxo ka ôna xo fihlêla ba fêtša.

11 ⁹/₉ le ba di feditše yo mongwê le e mongwê o bala tša ⁹/₉ xaxwê ⁹/₉ xore di
 kae, yaba phadileng o tla fumana tša ⁹/₉ xaxwê di feta tša bala ka
 moka. Yôna papadi e, e na le kôtse ⁹/₉ xaxolo ka ⁹/₉ xobane ya hlaba motho
 o ba ⁹/₉ sebole, mohlomongwê e dira diphapanô batswading ya ba molato
 dikxomo tša tšwa, di lefa yôna taba e. Ba bangwê o fumana matso⁹/₉
 e le ⁹/₉ dioxole, wa re ⁹/₉ xe o re wa butšiša wa kwa ba re ke mokurête, o,
 o mo ⁹/₉ xolofaditšexo.

⁹/₉ Kwele papadi ya kôtse ⁹/₉ xaxolo. Yo mongwê le yo mongwê o ripa
 mokwêle (phatê ya kôbi) byale ba bêtla phatê ya ba ⁹/₉ xokôlo byale
 ka (football) ya makowa. Byale ba nthaxana ka dihlôphaxana
 tša ⁹/₉ xo lekana ba beja ⁹/₉ mafika mowe e tla⁹/₉ xonwa ⁹/₉ xona. Ba thôma ⁹/₉
 e tiya e mongwê le e mongwê o nêtša wa ⁹/₉ xabo xo fihlêla mowe e tla⁹/₉
⁹/₉ xo nwa ⁹/₉ xona, ⁹/₉ xe letšatši le dikêla ba tiya ya mafêlêlo (senyéla)
 ba ba nwe⁹/₉ xoxo yôna ke ⁹/₉ xore ba ngodile bawe ba sa nwe⁹/₉ xoxo. ⁹/₉ Xe ile
 ya tiya e mongwê wa idibala, mohlomong a kwa, ⁹/₉ xe a hwêle ke molato
 batswadi ba swanetše ⁹/₉ xo lefa ka dikxomo tša ⁹/₉ xo lekana hlô⁹/₉ xo ya motho
⁹/₉ xe a idibetše a tsoxa ⁹/₉ xa xo na molato, ka baka la ⁹/₉ xore ke papadi,
 ya ba banyana. ⁹/₉ Xo kitima. Ba bapêla ke moka e mongwê a ya a éma
 mowe ka swanetšexo ⁹/₉ xore ⁹/₉ xo kitima ba éma ⁹/₉ xona, byale yo a fihlaxo
 12 pele ke yêna a ba ⁹/₉ šikileng ka lebelo. * ngwê papadi yo mongwê o
 kwatama fase e mongwê a mo namêla ke lekaba yola wa ka fase o sepela
 ka matsô⁹/₉ xo le dikhuru. Byale o fumana ba bapetše ba di kitimeša fêla
 wa tiya lekaba ka matla le a thaxoxa ⁹/₉ xe le ⁹/₉ xo fenyela le a ⁹/₉ xo tiya, ka
 fêla ⁹/₉ xa o sa le fenyela le a kwa. ⁹/₉ Xo katana. Ba ethuta matla, ba
 katana ka ⁹/₉ xo lekana, ⁹/₉ xo na le bašemanyana ba bangwê ba sepêlwa-pêlwa-
 ne, a mo kata ka matla ke moka ke ntwá.

⁹/₉ Xo utamêlana. Ena ke papadi ya bašemanyana le banenyana, ba
 e raloka ka matanyana. Ngwanenyana ⁹/₉ xoba mošemanyana wa tloxa a
 utama, byale a re, kudu, ke ⁹/₉ xore nyakeleng, byale ba thôma ⁹/₉ xo mo
 nyakêla, e mongwê o kwa a re ke kwele a dira kowa, ba mo nyakêla
⁹/₉ xofihlela ba mo utulla, byale byale ke yôna papadi.

13 Dintlwane. Di ⁹axiwa ke bašemanyana banenyana bôna ba di bôta ka mobu. Ba hlwa ba raloka ⁹xôna mose⁹xare, banenyana ba šila mobu ba dira lerole, byale ba ⁹êpa dikôti ba dira dik⁹odu, ba ⁹thšêla metsi ba ⁹thšêla lerole ba ⁹faxa, ba dira maušwašwane. ⁹Xe ba se na metsi ba rotêla meretô ba ⁹faxa ka yôna fêla maušwašwane ana ba a ⁹faxaxo ⁹ya ba je, ba ithuta ⁹xo faxa banenyana, bašemanyana ba ithuta ⁹xo axa.

Lekôti. Le dir⁹wa ke bašemanyana le banenyana, ba famana ka mabanyana ⁹xe dipapadi di fedile ba motse o mongwê le o mongwê ba palakana, ba fama bala ba ola motse byale ba ⁹thšaba, ⁹xe ba na le lebelo ba yo ba fama, byale byale ⁹xo fihlêla ba bangwê ba šiya bala ka lebelo, ke moka lekôti ke la bôna ba tla lala ba e-ja diboko. Diboko ke mare a motho a reng ⁹xe a rôbetšê mare a ⁹êla le lehlaa, bya le a ⁹tsoxa a ôméletšê.

⁹Katlêlêle. Ke papadi ya bašemanyana le bôna banenyana. Ba tsarana ka diatla ba dira lešaka, byale ba thôme ⁹xo êrêla ba re, ⁹katlêlêle, mmalexodixodi ngwana o tii ⁹thšwene mmalexodixodi, ke bêlêxa ⁹lexôtlô ⁹makxolo wa dinoxa, ba dira ba mmôna ⁹xo fihlêla ba bangwê ba phonyok⁹xana, ke moka papadi ya fêla.

14 Dithutô tša ⁹xo rut⁹wa ke batswadi, ngwana w. ngwanenyana o kwa thutô ya ⁹mmaxwê, wa mošemanyana o kwa ya papaxwê. ⁹Mmaxwê o mo ruta mošomô wa sesadi. ⁹Xo rôba dik⁹ong le ⁹xo kra metsi le moroxo le mešomô ya lapa, byale ka ⁹xo hlatswa ditswana le ⁹xo šila le ⁹xo dila ngwako ⁹xammoxo le mek⁹wa ya ⁹xo tseba meloko le malapa a baloi ⁹xore ba hlôkômêlê dijô tša ka ⁹xôna ba se ke ba di ja. Ba ba ruta le diêma le dirêtô. ⁹Xe ngwana a sa kwe ⁹mmaxwê o motšipa ka maswenapalê Bašemanyana ba rutwa ke bo papaxwê bôna, ba ba ruta ⁹xo diša dik⁹omo [o swanetšê gore ge a gôrôša dikgomo] o swanetšê ⁹xo tla a rwele le xone na rakiwa a ya a dula le basadi ka lapeng, melaô o tla rutwa ke ⁹mmaxwê. Banna ba ba ruta ⁹boxale bya bôna ⁹xe ba le ntweng, le ⁹xo ôtlana ka dik⁹ati kudu ⁹xo tseba meloko. Dithutô tše dingwê ke tša ⁹xo bêtla, ba bêtla mafêhlo, mahô, mapara le melamo.

15 ^{ly}ko ^{9/}xola. Mošemanyana ^{9/}xore o ^{9/}xodile o tla bôna a thoka matswêle ka moraxo ^{9/}xa matsatsi a se makae a ^{9/}xoma a pya, byale ke lesoxana, ngwana a ka dira, fêla ke lešoboro ^{9/}xa a rutiwa ^{9/}xo bataxana, le banenyana, fêla e no re ka baka la ^{9/}xore ba bôna banna ba tswara matswêle le bôna ba dira byale. Bôna ka noši ba no tseba ^{9/}xore mohlare o, wa lewa. Banenyana ^{9/}xore la ^{9/}xodile o bôna ka matswêle a thokile ka baka la ^{9/}xore ke mathumaša, ba keana le mašoboro a bôna. Meriri ya bôna ba dira lefôro, ditšwaro tša bôna ke dintipa le lebôle le disêka, kudu ^{9/}disêka di aparwa ke mathumaša, ^{9/}xe ngwanenyana a bolotše a di apara mašoboro ba tla mo roxa. Bašemanyana ba apara ^{9/}xo tšwara makxeswa a dipêrô tše dikxolo le ^{9/}xona ^{9/}xa ba le ngatêle ka matla le a lekella wa bôna le maraxo a bônala. Bašemanyana le banenyana ba rôbalana ka baka la sebe sa hlaxo, fêla ^{9/}kxale e be ^{9/}xo 2. ^{9/}ila ka ^{9/}xobane lešoboro la imiša ngwanenyana ba re ke dihloa, ba bolaya ^{9/}xore taba ewe e se ke ya kwiwa. Mosadi ^{9/}xe a bèlexile ngwana e be ba re ^{9/}xe ba ba fora ^{9/}ba tšwa mo nthga bodibeng eseng ^{9/}xore mokêtê o bèlexile ngwana. Ngwanenyana kudu-kudu ^{9/}xore o ^{9/}xodile e be ba bôna ^{9/}xe a bôna ^{9/}kxwedi (^{9/}xo tšwa madi) mowe sehlare sa ^{9/}thšomo ya ^{9/}Eden le Efa se medilexo ^{9/}xona.

17 ^{9/}ko loša. Banenyana le bašemanyana ba tlwaêlana dithalokong, ^{9/}xo na le batswadi ba bangwê e no reng ^{9/}xe ba bôna ^{9/}xore ngwana o hlalefile ba no rôbala naê ntlo e tee, ^{9/}kxathe ^{9/}xe ba šoma mošomo wa bôna wa bošexo ba no re o ^{9/}kxometše ^{9/}kxathe wa ba kwa, ka moswana ^{9/}xe a na le ^{9/}bašwera ba ^{9/}kaxwê o thôma ^{9/}xo bolêla, byale ba ba di tsebaxo ba thôma ^{9/}xo mosexa ba re, awa, ebe ba sa lwe, e be ba rôbalana (^{9/}xo nyobana). Ka mabanyana ke moka o thêletša kudu ^{9/}xore a kwe ^{9/}xabotse ^{9/}xore ba diyang, ke moka o tla kwa e ka ba katana fêla ba sa ômane, ba boledišana. ošemanyana e mongwê le e mongwê o fumana a na le monkana wa ngwanenyana fêla ba ^{9/}kxale mošomô o mobe ebe ba sa o šome. Matsatsing a bo lehono awa, ^{9/}naxa e sinyexile, mola ngwana a ^{9/}kxonaxo dipolêlô ke moka mošomô wa banna le basadi ba o tseba. Dipapading ba hlakana nabô ka mokxwa o ba rataxo. Ba ba sa dumêllwaxo ke dikxarebe, bôna awa, ba ^{9/}thšaba ^{9/}xore masoxana a ka ba imiša, kudu kudu ba rakêla ba ba šetšexo ba lošitšwe,

- fêla medirô e meke ⁹ka ba ba dumele ⁹xore ba e dirê ba diô utswa,
 ba ka dumele lesoxana ⁹xore a dulê le yêna ⁹xe a boletše le ngwane-
 nyana ba kwane, fêla a hlôka sa ⁹xo nyala, le ⁹xona e le leloko,
 byale ka ⁹xe e le ⁹ka bo-malome wa lesoxana, kantle le ⁹xabô malome
 wa ⁹xaxwê awa. ⁹ka ⁹xo ile le ⁹xe o ka ⁹khêtha ngwanenyana a ⁹xo dumele,
 fêla lesoxana le tla no ba le utswa ka lefokeng ka baka la ⁹xore o kwana ⁹ka
 [Xe o ile wa re o bapala naê a ima] iwa o swanetše ⁹xore o napê o mmošše,
⁹xe a feraxilwe ba dirêla lesoxana molato a lefa. Mhlo mongwê lesox-
⁹xana le ka no ⁹xana la re ⁹xodira ⁹xo dirile nna, fêla tau ya bolaya
 e bolaêla ⁹xo ja, ke ⁹xore o nyaka ⁹xo mo tšea ⁹xe batswadi ba ngwanenya
 na ba rata lesoxana ke moka wa mo tšea fêla ⁹xe ba sa rate o swanetše
⁹xo boêla monneng wa ⁹xaxwê wa ⁹xo thôma ⁹xo mo ferexa, ka baka la ⁹xore
 18 o ka se ke wa tšea ngwana wa motho kantle le lerato la batswadi.
 Papadi ya ngwana e tla le ⁹xo lla, ke ⁹xore bôna ba ile ba raloka
 ka moraxo ngwana a lla ka ntlong, ke moka ngwanenyana o fêletšwe
 ke bokxarebe. Banenyana o bôna ba peputše ^{bananyana ka mekolong}~~ba na ka mekolong~~
 ya bôna, bôna beng ba re ke bana, ⁹xe motho a nyaka ⁹xo mmôna o
 swanetše ⁹xo mo nweša, ba ⁹khônê ba mošopa. Wa ba amoxa ka swele,
 wa mmôna o molato, bôna banenyana ba swanetše ⁹xo xorerê wa lefa
 ka letanyetsa ⁹xoba sekwelo-motho, wa hlôka ⁹xo dira byalê ba ba ba ya
⁹xo botša batswadi, o tla teiwa, ke yôna tefô ⁹xo batswadi ba re wa
 leba, o nyakelang banenyaneng. ⁹Xo na le mazêka ba tlémêlla lenti
 ka ⁹xo latêlana ⁹ka ôna le ôna, ⁹ka ba rate ⁹xore motho a swarele ba re
 ke mantlaile, wa swarela mong wa ôna o thôma ⁹xo lla a re, mantlaile
 wa ka mantlaile wa ka, le ôna, o swanetše ⁹xo nweša a ⁹khônê a homola
⁹xo seng byalê o tla lla ⁹xo fihlêla batswadi ba butšiša a bolêla
⁹xore mokêtê o swaretše mantlaile wa ka a sa o nweša, byale ba
 19 swanetše ⁹xo mo tiya ⁹xore a se ke a boêletša, ⁹xe motho a ⁹xana le selô
 sa ⁹xaxwê mo lešetše. ⁹Xe ngwana a pala ditayo tše, tswalo e kitile,
 le ⁹xe e le monna wa lupa o tla no tšama a kata basadi ba batho kantle
 le ⁹xo ⁹kopêla, byale ngwana wa mohuta owe, ba ⁹baxolo ba ⁹xopola
 papaxwê ngwana medirô ya ⁹xaxwê xoba sehlotlolo. ⁹Xe a be a na le

mekwa e ebe o tla kwa ba re xa le dumê le tswantheang xoba ngwana
 wa tadi re bôna ka mabala. Ngwana wa mohuta owe xa a hwe ka lehu
 la le xaxwe, mohlomongwê o bolawa ke basadi, ka xobane a ka a ba le
 sebaka sa xo mmotša xore xa ka loka. Mohlomongwê ba diô bolaya ka
 diatla ka xobane xa se motho ke mpya. Byale ka makênc o be a kata
 basadi le xo utswa dilô tša batho mafêlong ba ile ba mo tswara ba
 emolaya. ašenanyana ba mekwa e mebotse ba kxêtha banenyana,
 byale mošemanyana e mongwê le e mongwê o loxela moxwêre wa xaxwe,
 wa ngwanenyana matanyetša le dikxolomoto. Ba di loxa ka byane
 byo ba rexo ke modila. Letanyetša le byale ka lesêka fêla ka
 byane ba a loxa ka bontši ba fa baxwera ba bôna le bôna ba ba leboxa
 ka ditloo. Dikxolomoto ba loxa byale ka matanyetša fêla tšôna di
 no ba selô ka se tee. O fumana dikxarebe ba di rwele difakeng, ~~me~~
 le tšôna dikxarebe di loxela masoxana a bôna diminya matsoxong.
 Dikxarebe le masoxana ba swanetše xo dira byale owe ke mekwa o
 mebotse, mmaxwê ngwana xoba papaxwê o kwa a re ke pelaxe ka baka
 la mekwa e mebotse.

20

END 681